

HOLMI

XIX. évfolyam 11. szám

2007. november

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő),
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers), Závada Pál (széppróza),
Fodor Géza, Szalai Júlia, Voszka Éva

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter, Domokos Mátyás,
Göncz Árpád, Kocsis Zoltán, Lator László,
Ludassy Mária, Nádasy Ádám, Rakovszky Zsuzsa.
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

TARTALOM

- Kurtág György*: Kylwyrria – Kálvária (Ligeti György emlékére) (*Nádori Lídia fordítása*) • 1375
Samuel Beckett dixit • 1382
- Lator László*: A szökevény • 1384
- Tóth Krisztina*: Évszakok zsoltára • 1385
- Rába György*: Pótapa • 1386
Kései panoráma • 1386
- Tőzsér Árpád*: A napló naplója (Jegyzetek 1996-ból) • 1387
- Filip Tamás*: A felejtés ellen • 1399
- Perneczky Géza*: Osztás nullával • 1402
- Szvoren Edina*: Abetka • 1413
- Czilczer Olga*: Gyerekrajz • 1421
Nem itt • 1421
Szabad óra • 1422
- Finy Petra*: Resurrectio • 1422
- Szuly Gyula*: Várakozás • 1425
- Szilágyi Júlia*: Nyelv – rítus – emlékezés (az 1976-os *Korunk*-évkönyvben) • 1427
- Valachi Anna*: Múzsaszerepben (Kozmutza Flóra hatása József Attila költészetére) • 1436
- Darányi Sándor*: Fény utca • 1449
Éjjeli őrségben • 1450
- Farkas Arnold Levente*: Az egyik falu • 1450
- Lackfi János*: Ukrán csap • 1451
Olíva • 1452
Légifolyosó • 1454

- „Hol van a konzoltükör...” (II). Egy kispesti polgárasszony fél
évszázada. *Hoffstaedter Lajosné* szavait
Lenkei Júlia jegyezte le • 1455
Füri Mária: Óda a kobaltkloridhoz • 1470
Varró Dániel: Egy koszorúból • 1471
Kőríz Imre: Puzzle • 1474
Toldi éjszakája • 1474

FIGYELŐ

- Ferencz Győző–Horkay Hörcher Ferenc*: Két bíráló egy könyvről
(Lator László: A tér, a tárgyak) • 1476
Aczél Géza: Ráadás (Standeisky Éva: Kassák,
az ember és a közszereplő) • 1488
Bodor Béla: Két fiatal költő. Zömök versek
(Nemes Z. Márió: Alkalmi magyarázatok
a húsról); Anyagismeret... de vajon
csakugyan az? (Mestyán Ádám: A magyar
helyesírás szabályai) • 1492
Vajda Mihály: Határsértők (Rácz I. Péter [szerk.]:
Testre szabott élet. Nádas Péter
Saját halál és Párhuzamos történetek
című műveiről) • 1498

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság
Levélcím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A
Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág
Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján,
Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál
(Bp. VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp. 1900)
További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu
Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1092 Budapest, Ráday u. 11–13.)
Előfizetési díj fél évre 2500, egy évre 5000 forint, külföldön 50, illetve 100 euró
Tördelte: Kardos Gábor. Nyomtatta az ADU PRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

A HOLMI honlapja: www.holmi.org

ISSN 0865-2864

Kurtág György

KYLWYRIA – KÁLVÁRIA

Ligeti György emlékére

Nádori Lília fordítása

Emlékbeszéd, gyászbeszéd? * Ligeti elevenebb számomra, mint valaha. St. André-i szűk dolgozószobám hónapok óta telezsúfolva a partitúráival, írásaival és interjúival, a róla írt tanulmányokkal, megemlékezésekkel; újraolvasom őket, hallgatom minden hozzáférhető lemezét, felvételét.

Előttem az életmű – talán az élete is.

Folyton mesélnék neki; arról is, amit évtizedek után értettem csak meg a műveiből. Talán vannak összefüggések, amelyekre most én találtam rá... Rengeteg kérdés merült föl bennem, ezek közül némelyikre választ adott valamely későbbi kompozíció, némelyikre valószínűleg reménytelen választ találni most, hogy ő maga nem válaszol többé.

Szeretném felidézni a személyiségét, amilyenek önök is ismerhették. Ehhez segítségre kell hívnom olyanokat, akik nálam pontosabban tudták megjeleníteni.

„Hallani kellett, ahogyan beszél, lehetőleg látni is”, írja Wolfgang Sandner a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*-ban 2006. június 17-én Ligeti eleven, kifejező gesztusaira utalva: „...birtokában volt a beszédpolifónia különös művészetének. Aki volt olyan szerencsés, hogy átélhette varázslatos nyelvi kifejezőerejét, módjában állt jobban megérteni a zenéjét is. Mert Ligeti beszédmódja és partitúrái között meglepő egyezéseket lehetett fölfedezni: ugyanazok a zibongó hangzásfigurációk, az asszociációk bősége... Óriási feszításvolságok és pontszerű érintkezések, amelyek valamilyen mágiikus módon mégis összetett nyelvi architektúrát alkottak. Ligeti egy *Gesamtkunstwerk* volt.”

Utolsó hat évének legközelebbi barátja, Gerhard Neuweiler neurobiológus így írt róla gyászbeszédében: „Azzal kezdte, hogy megkérdezte, mit csinálok éppen... Ő kérdezett, én válaszoltam, ő újból kérdezett, én válaszoltam, ő meg egyre mélyebbre és mélyebbre ásott... olyan volt, mint egy vulkán, mindig új ötleteket, inspirációt, kételyeket és kérdéseket hozott a felszínre... Arra kényszerített, hogy pontosabban gondolkodjam, hogy még egyszer utánanézzek mindennek. Inkvizítori kíváncsiságával új, számomra is váratlan összefüggésekre nyitotta a szemem saját kutatási területemmel kapcsolatban.”

Az én privát mitológiámban ezt nevezem Szókratész-Ligetinek...

Ó, igen, a kíváncsiság!

Most az ő szavait idézem 1993-ból: „Akármennyire különbözőek is a művészet és a tudomány kritériumai, vannak érintkezési felületek, hiszen e két terület művelőit egyaránt a kíváncsiság hajtja. Összefüggéseket keresnek, amelyeket mások még nem ismertek föl, struktúrákat vázolnak, amelyek öelőttük nem léteztek.”

* A szöveg első, „Függelék” előtti része annak a beszédnek az írott változata, amelyet Kurtág György Berlinben, az „Orden pour le Mérite für Wissenschaft und Kunst” előtt mondott 2007 júniusában.

Csak a reneszánsz nagyjaira (Leonardo!) jellemző ez az „*olthatatlan kíváncsiság, a megismerés és a megértés eufóriája, [...] a szinte követhetetlen sebességű gondolkodás*”, fogalmazott Vidovszky László; az, hogy egy pillanatig sem volt elégedett, ha elért egy eredményt, máris a kifejezés új útjait kereste...

Ligeti Machaut-tól a jelenkorig az egész zenetörténet tapasztalatait összegezte, miközben a legeredetibb Ligeti-féle poézist tudta megteremteni.

Sokat írtak arról, mi mindent köszönhetett a folklórkutatás vívmányainak: Brāfiloiunak, Kubicknak, Simha Aromnak és persze újra meg újra Bartóknak; de arról mintha ő maga is meglepedkezett volna, hogy a fiatal Ligeti (1950–53-ban) alapvető jelentőségű tanulmányban ismerteti a román népi zenekarok működésének, harmonizálásának törvényszerűségeiről tett felfedezését.

„*A tudást*” Vidovszky szerint is „*igazi ihlető forrás*”-nak használta. Lobanovának „*a matematikai gondolkodás paradoxonairól, szépségeiről és esztétikájáról*” beszél...

És az irodalom, a művészetek!

Kleisttől Krúdyig, Weörestől Hölderlinig és Kafkáig, Shakespeare-től Lewis Carrollon át a FINNEGANS WAKE Joyce-áig; Beckett, Ionesco, a labirintusok Borgese; Boschtól Piranesiig, Cézanne-től Miróig és Escherig – mi minden van ebben a zenében!

Ismeretségünk és barátságunk hatvankét évvel ezelőtt kezdődött. A felvételi vizsga a budapesti Zeneakadémia zeneszerzés szakára 1945. szeptember első napjaiban meghatározó volt egész életemre. Vártuk, hogy behívjanak, közben átlapoztam a partitúráit, és láttam, milyen magasan áll felettem tudásban, érettségben, zenei fantáziában.

Egy életre mellé szegődtem. 1956-ig, amíg még Budapesten élt, szoros baráti kapcsolatunk volt. Tanúja lehettem a művek keletkezésének, tanúja és résztvevője az életének, elsősorban Verával való összekerülésének és 1952-ben a házasságkötésüknek (házassági tanú is voltam...).

Egyetlen egységnek érzem az életét. Végtelenül szerteágazó oeuvre ez, mégis a HŰSÉG tartja össze. Hűség elsősorban a gyermekkorhoz.

A kora gyermekkori „*ósalomban*” már ott találjuk a gubancos, mozdulatlan bozót-tömbökben lassan, észrevétlenül átalakuló, de belül nyüzsgő-vonagló mikropolifon struktúrákat, amelyek mintha csak zenei struktúrára várnának. Évtizedekig ez lesz aztán egyik zenei alaptípusa, legtisztábban az 1961-es ATMOSPHERES óriás kromatikus clustereiben és mikropolifon fonataiban. Később pedig a REQUIEM (1962–65) Kyrie-fűgájának utolérhetetlen tökéletességű könyörgő-sírató szólamnyalábjában.

Kylwyrria: így hívják az ő képzeletbeli országát, amelyet öt- és tizenhárom éves kora közt építget. Színes hegy- és vízrajzi térképeket rajzol (Miró-képeknek is elmennének), kitalálja és megírja a kylwyr nyelvtant, földrajzot, történelmet. Jogi és társadalmi berendezése mint egy naiv utópia.

Kylwyrriára az AVENTURES és a NOUVELLES AVENTURES (1962, illetve 1965) válaszol. Ez lesz majd második zenei alaptípusa: csupa humor, drámai fordulat, váratlan felvillanások és ugyanilyen váratlan megtorpanások, agresszió és szorongás. A három énekes egy nem létező nyelv (szuper-kylwyr?) fonetikai anyagából teremt nagyon is emberi kapcsolatokat. Amikor a két AVENTURES-t egyetlen operatervben akarta egyesíteni, KYLWYRIA lett volna a címe. (Szerencsénkre ebből lett később a GRAND MACABRE.) Ez a hang azután a REQUIEM Dies Irae-jében a kétségbeeséstől a szorongásig, a tragikumtól a groteszkig Hieronymus Bosch és Hans Memling UTOLSÓ ÍTÉLET-einek hőfokán bontja ki a sequentia képeit.

Szintén gyermek- vagy serdülőkorából hozott élménye egy novella, amelyet Krúdy-nak tulajdonít, s amely egy özvegyasszonyról szól, aki ódon órákkal telezsúfolt félhomályos lakásban él. Az órák rendetlenül, összevissza ütnek, de zengésükkel egyedülálló atmoszférát teremtenek.

1962-ben száz mechanikus metronómra írta a POÈME SYMPHONIQUE-ot. A bemutató botrányba fulladt, már a nagyromantikára utaló címnek és a metronómok gépies ütéseinek szembeállítására is polgárpukkasztó provokációnak hatott. A későbbi előadások a darab eszeveszett merészségén túl a költészetét is megmutatták: ahogyan a különböző sebességre állított és egyszerre elindított metronómok eleinte áthatolhatatlan szövedéket képeznek, majd ahogyan a leggyorsabbra állított és ezért a leghamarabb lejáráó gépek elhallgatnak, s ezáltal egyre áttekinthetőbbé válik a struktúra; végül a két leglassabb, „szólista”-ként működő metronóm ütései: mint valami meghatott, lírai búcsú.

Az utolsó percek. Vera és Lukas ott vannak mellette. A lélegzete lassul – elakad – újra indul – még lassabb. Lukas: „*mint a metronómdarab vége...*” A lélegzet tovább lassul – megáll.

A gyászszertartás napján a délutáni koncerten a POÈME SYMPHONIQUE: döbbenetes, tragikus, beckettii hatás...

Függelék: Megjegyzések a teljesség és rendszeresség igénye nélkül

I. ...a hűségmótvumhoz: szimmetriák a művekben és az életben. Weöres Sándor költészetéhez mindig visszatér. 1956 után ő az egyetlen magyar költő, akit megzenésít. 1946-ban a „*Táncol a hold*” és a „*Kalmár jött nagy madarakkal*” (KÉT DAL ZONGORAKÍSÉRETTTEL) számomra robbanásszerű, bátor, szürrealista-bolond magára találás és egyben ígéret a jövőre, aminek az 1958-as elektronikus ARTICULATION-ig nincs párja az oeuvreben. Én majdhogynem innen számítom az „igazi” Ligeti indulását.

És 2000: az utolsó befejezett mű, még mindig Weöres Sándor verseire, a SÍPPAL, DOBBAL, NÁDIHEGEDÜVEL. Sámánian mesterinek nevezem magamban, ahogyan néhány vonással hegyeket mozgat, ordas farkasokat rémít-fenyeget mindjárt az első dalban. A IV. tétel „Keserédes”-ében egy mezőszéki népdalt is felidéz varázslatos hangszerelésben, Bartókon átszűrte, Kodályt is integráló harmóniákkal. Ezzel a 40-es, 50-es évek Ligetijére is emlékszik.

Véletlen és talán mégsem véletlen, hogy Weöres Sándorral és az anyanyelvvél zárul az életmű.

Közben 1955-ben az ÉJSZAKA és a REGGEL, két Weöres-vers vegyeskarra, talán a magyarországi évek legtökéletesebbje ebben a műfajban. Az ÉJSZAKÁ-ban feldereng az ATMOSPHÈRES szövedéke, de ez még nem a jövő ígérete. Aki ezt leírta, lehetne egy kiváló Bartók-követő zeneszerző, de... (Ugyanígy az első vonósnégyes, a METAMORPHOSES NOCTURNES úgy él bennem, mintha Bartók VII. vonósnégyese volna. Mindenesetre a hat Bartók-quartett után ez marad még nagyon sokáig a legfontosabb mű ebben a műfajban, amit Magyarországon írtak.)

1955–56-ban az ISTAR POKOLJÁRÁSÁ-n dolgozott. Csak néhány vázlatlap maradt belőle, de annyit beszéltünk a tervről annak idején, hogy emlékeimben csúcskompozícióként szerepelt.

1983-ban a MAGYAR ETÜDÖK-ben újra Weöres. Káprázatos virtuozitású tükörkánon az első etűd. A harmadikban, a „Vásár”-ban öt kóruscsoportot állít fel, térben egymástól távol. Mindegyik csoport más-más tempóban énekel öt különböző verset, mindegyik dallam másképpen utal a magyar népzeneire, anélkül, hogy idézet lenne. Az eredmény szédítő sűrűségű vásári nyüzsgés.

II. Ligeti nem könyvből tanulta a népzeneét. A magyar és a román folklór hároméves korától élő valóság volt körülötte. Mikor kisgyermekkorában nyaranta az erdélyi hegyekben jártak, Csíkszeredán hallotta a *buciumot*, a román alpesi kürtöt. Ennek különös hangzása (ami a több méter hosszú hangszert már akkor vonzóvá tette számára) attól keletkezik, hogy csak természetes felhangokat tud képezni. Ez teszi „hamissá” a temperált hangoláshoz szokott fül számára.

1949–50-ben Romániában jár tanulmányúton, a bukaresti és a kolozsvári néprajzi intézetekben dolgozik, sok felvételt hallgat meg és jegyez le.

1951: CONCERT ROMÁNESC zenekarra. A harmadik tétel kürtszólója már buciumszerű természetes hangolást kíván a szólistától.

1998–99: HAMBURGISCHES KONZERT hat tételben, amelyhez 2001-ben ír még egy hetedik tételt. Kürtversenyről van szó, a szólistán kívül négy obligát, különböző hangolású natürkürtre és zenekarra. A leghatározottabb lépés egy új harmóniavilág felé, mindegyik kürt a maga természetes hangjait játssza, de különböző hangolásuk interferenciákat hoz létre. Így a legegyszerűbb eszközökkel lépi túl a temperált hangrendszeret.

Nem eldönthető, hogy befejezett-e a kompozíció. Ő több tételről beszélt annak idején. Lehet, hogy nem a betegség gátolta meg, hanem mégis lezártnak érezte a héttételes formát. Mindenesetre a lehetőségeket nem merítette ki. Útmutató marad az utódoknak: erre is lehet még tovább keresni.

III. Erről a csupa ideg és mozgás, nyughatatlan, lobogó fantáziájú emberről mondhatta volna Hölderlin: „*Gewaltig hat ihn Apollo geschlagen!*” Hatalmas csapást mért rá Apollón!

Lépésről lépésre:

Először csak egyre erősebben fáj a lába – aztán egyre kevesebbet tud járni, mozogni. Közben még 2001-ben megírja beszédét a Kyoto-díj átadására, amely tele van fontos, új önéletrajzi részlettel, a végén pedig megszívlelendő szakmai és szakmai-etikai tanácsokkal látja el a fiatal zeneszerzőket. Megírja a kürtverseny hetedik tételét.

2002-től újra Bécsben él – véglegesen. Vera gondozza.

A nyolcvanadik születésnap koncertet már tolószékben hallgatja.

Aztán csak az ágy évekig – leáll a komponálás.

Verának: „Ha nem tudok mozogni, nem tudok formálni.”

Sok téves diagnózisból eredő láboperáció.

Amikor kiderül, hogy a baj az agyból, illetve a központi idegrendszerből ered: még két operáció.

Egy teljes évig csak olvas – úgyszólván napi huszonnégy órában –, egyre több tudományos művet.

Aztán amikor már a kézmozgás is leáll, Vera zenét tesz fel neki: Beethovent, Schubertet, Mozartot, de főleg Bachot. És órák hosszat, egész könyveket olvas fel neki.

Ahogy csökken a kilátás a gyógyulásra: csendes lázadás és düh, depressziók, de erős fájdalom is. A zenét sem tudja már elviselni.

Éjjelenként a BR-alpha televízió tudományos adásait nézi és követi rendkívül élénk érdeklődéssel: matematikát, fizikát, kémiát, biológiát, asztronómiát, de nyelvészetet, földrajzot, történelmet, politikát is. Figyelemmel kíséri a Duna TV-n a Mindentudás Egyetemét.

Még álmodik zenét, új zongoraetűdöt is; lejegyezni már nem tudná, megformálni sem.

Aztán hosszú, néha többnapos hallgatások. Lehunyt szemmel, mozdulatlanul fekszik, de egy-egy szóval néha reagál a tudományos előadásokra. Előfordul, hogy előre bementje a kulcsszót!

Amikor már mélyen benne jár a kétségbeesésben, szótlannal és panasz nélkül – barátja, Gerhard Neuweiler súlyos betegségéről kap hírt: sír!

IV. Az utolsó években Mártával együtt állandó telefon- és faxkapcsolatban álltunk Verával, követtük a betegség lefolyását. Utoljára 2006. február végén láttuk, Bécsben. Nagyon féltünk a viszontlátástól, tudtuk, hogy már teljesen mozdulatlanul, szótlannal, behunyt szemmel fekszik, egészen kis fejmozdulatokkal int igent vagy nemet.

Időnként erősen szorong, és ez látható is az arcán. Kevés, de mindig értelmes szót szól, azt is inkább csak éjjel, Verának. Mélyen kétségbeesett.

A találkozás meglepetés volt.

Valóban szakállasan, mozdulatlanul, lehunyt szemmel feküdt. Rövid időre a szorongás is rátört, mégis: az volt a benyomásunk, hogy egy elragadtatott és megvilágosodott (*entriückt und verklärt*; nem merem azt mondani, hogy megbékélt), immár másik dimenzióban létező, nem boldogtalan, nem is boldog valaki volt – *valami más*.

V. Itt szeretnék megállni és himnuszt énekelni Vera-Pénelopénak, aki az utolsó években napi 12-13 órás pszichoanalitikusi munkája mellett szinte alvás nélkül, egész éjjeleket töltött Gyurival. Etette, zenét tett föl vagy bekapcsolta a televíziót, s mikor már a kezét sem tudta használni, órákon át felolvasott neki.

És úgy tartotta tisztán a testét (hétvégeken segítsége sem volt, egyedül kellett megfordítania a súlyos, tehetetlen testet), hogy elérte az úgyszólván lehetetlent: egyetlen felfekvése sem volt!

Közben Vera térdét is operálni kellett, de az órai közti öt-tíz percekben mindig megjárta a lépcsőket Gyuri emeleti hálószobájába.

*Emberfeletti és
sírivalóan emberi!*

VI. Azt hiszem, utolsó telefonbeszélgetésünk volt, már csak feküdt és olvasott. Vállaltam, hogy megpróbálom rábeszélni: írjon legalább egy rövid darabot egy készülő zongorapedagógiai kiadvány, amolyan „középnéhez” zongoradarabok gyűjteménye számára. (Mások mellett Boulez és én vállaltuk a részvételt.) Céлом az volt, hogy érezze, hangszer nélkül is tud komponálni – még fekvé is.

„Nem! Én az Alice-t szeretném megírni!”, mondta nagyon határozottan. Lewis Carroll ALICE CSODAORSZÁGBAN és ALICE TÜKÖRORSZÁGBAN című könyveiből akart operát írni, ehhez tervezte a jeleneteket. Legalább tíz éve gondolkodott rajta. Számomra a NON-SENSE MADRIGALS ennek az operának a Wesendonck-dalai.

Vera mesélte el utolsó próbálkozását a komponálásra. Odaült a zongorához, és megírt egy taktust a kürtverseny VIII. tételéből (még most is ott van a kottatartón). Azután abbahagyta azzal, hogy nem kell több tétel a kompozícióhoz. Így látta valóban? Vagy a betegség győzött?

„Testvérek”, szóltam, „ha ezer veszélllyel 112
*dacolva Napnyugatig jöttetek,
 mért is tagadnátok meg magatoktól,
 hogy éber létiünk kevés idejére
 megtapasztaljuk a Nap mögötti,
 ember által sosem lakott világot?
 Gondoljatok a származásotokra:
 nem állat-létre teremtett az Isten,
 de értéket keresni és tudást!”**

VII/b 1. 1993: A bécsi *Standard* születésnapj beszélgetése a hetvenévéssel.

Ligeti: „*Musik machen und Liebe machen – das sind die beiden Hauptsachen im Leben!*”

Zenéltni és szeretkezni – ez a két fő dolog az életben!

Igen, Ulysses-Odüsszeusz messzi útvesztőkben tévelygett – talán az ő számára sem volt tudatos, hogy a feltárás és a kutatás szenvedélye, a szókratészi *extasis* készítése mennyire ugyanaz a szeretkezésben, mint a zenélésben...

VII/b 2. ...és egy életen át úgyszólván minden éjjel többnyire többórás (interurbán) telefonok Verával. Minden fontosat megbeszélnek, ami aznap történt.

Végül azt kell mondjam: Igen, Ulysses bolyongott, világot járt, világokat ismert meg – de közben el sem hagyta Ithakát.

VIII. Ligeti hagyatéka. Amikor – harmincadik évemen túl – Webernt kezdtem másolni, a SYMPHONIE OP. 21 első tételénél meg kellett állnom, szét kellett írnom magamnak a tükörkánont többszínű négyszólamú partitúrába. Az volt az érzésem, hogy a Zeneakadémián nagyon is komolyan vett Palestrina-stúdiumoknak olyan fokú kiegészítése ez a zene, hogy tananyagának kellene lennie minden zeneszerzést tanulónak. (Budapestben azóta ez is megvalósult.)

Most, hogy a Ligeti-művekkel újra és a korábbinál mélyebben foglalkozhattam, az első, amit találtam, Simon Gallot kitűnő analízise volt a NONSENSE MADRIGALS V. tételéről, a „The lobster Quadrille”-ről. (Simon Gallot: GYÖRGY LIGETI POPULAIRE ET SAVANT – AUX ORIGINES DU STYLE. Thèse de doctorat 2005, Université Lumière, Lyon.) Első reakcióm ez volt: ha nem volnék nyolcvanegy éves, neki kellene állnom „modellparabok” másolásának, analízisének. Kiderült, hogy – majdnem mint Bach esetében – nem egykét, hanem sok Ligeti-kompozíció az, aminek a végére kellene járnom. Ilyen elsősorban a REQUIEM Kyriéje, de az ATHMOSPHÈRES úgyszintén, és a LUX AETERNA meg a LONTANO is. Az ETŰDÖK közül legalább a „Désordre”-t és az „Automne de Varsovie”-t, de a hegedűverseny I. tételét (mindkét változatot, hiszen az 1990-es helyett 1992-ben másikat írt), a MAGYAR ETŰDÖK I. tételének tükörkánonját, a CONTINUUM-ot és az AVENTURES-t is elemezném...

A NONSENSE MADRIGALS I., V. és VI. darabja még azt a leckét is feladja nekem, hogy Josquint, Ockeghemet újravizsgáljam – de már késő, teljesen reménytelen.

(Azért lehet, hogy mégis nekikezdek, noha „*Io e ’ compagni eravam vecchi e tardi*”, s legalább a Kyriét meg a LUX AETERNA-t feldolgozom másolva-analizálva...)

* Nádasy Ádám fordítása.

De hogy a zenét tanuló fiataloknak mit jelenthet akár csak a fent említett műveket tanulmányozni vagy bánni tudni a HAMBURGISCHES KONZERT-ben fölvetett problémákkal – ami nekem fontos, nekik maga az élet lehet.

IX. A Kylwyrria etimológiája. Vera meséli: „Ötéves kora körül látott egy moziplakátot, az EGY ANYA KÁLVÁRIÁJA-t játszották. Tetszett neki a címben a kálvária szó, de nagyon szerette az y betűt is, így lett az ő országa Kylwyrria.”

Mikor az AVENTURES-ből és a NOUVELLES AVENTURES-ből összevonva operát tervezett, az első terv OEDIPUS lett volna (lásd: EGY ANYA KÁLVÁRIÁJA!), azután döntött a KYLWYRIA mellett – végül a GRAND MACABRE született meg.

Samuel Beckett dixit:

Con mto
S, ben marcato
 Quand on est dans la mer-de jusqu'au

A, ben marcato
 cou, il me reste plus qu'à chan-ter, chan-

T, calmo, con indifferenza
 ter...

B, P, legato-articolato

P, molto

Kurtág György

Budapest 07.11.18-21

à Claude Mouchard
Samuel Beckett: Monostiche [1981]

Scorrevole, semplice

a-way, a-way dream [mm] all a-way... a-way...

Budapest 07.10.25-26-27.11.19

à Haydée - pour le violon de Hiroshi
Samuel Beckett: Monostiche [1981]

Scorrevole, semplice

a-way, a-way dream [mm]

con sord. di metallo o violino, muto

pp

Budapest 07.10.25-26-27.11.19

all a-way... a-way...

pp

pppeco

Budapest 07.10.25-26-27.11.19